

Azərbaycan və Türkiyənin geopolitik mövqeyi dünya üçün mühüm məkana çevirib

Türkiyə - Azərbaycan əlaqələri təkcə dövlətlərimiz arasında deyil, insanlarımız arasında da inkişaf etməkdə və genişlənməkdədir

Araşdırmalar və statistik məlumatlar göstərir ki, hazırda Türkiyədə təxminən 3 milyon soydaşımız yaşayır. Ölkədə Azərbaycan icmasını təmsil edən təşkilat və dərnəklərdən ən nüfuzlusu Türkiyənin tanınmış ictimai xadimi İ. Doğramacı tərəfindən yaradılan "Türkiyə-Azərbaycan dostluq, əməkdaşlıq və həmrəylik Fondu"dur (1996-cı il). Uzun illər Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin və Türkiyə Prezidenti S. Dəmirəlin bu ictimai təşkilatın fəxri sədrləri olmaları diqqətəlayiqdir. Bu təşkilatın tərkibində "Azərbaycan Evi" fəaliyyət göstərir. Burada əsasən mədəniyyət tədbirləri və bədii gecələr keçirilir. Bu dərnəkdən başqa "İqdir Mədəniyyət Dərnəyi" (sədri T. Atasevər), "Qars-Ardahan-İqdir Dərnəyi" (sədri B. İşgür), "Türkiyə - Azərbaycan Dostluq Dərnəyi" (sədri M. Özdağ) və "İzmir Mədəniyyət Dərnəyi" (sədri Y. Bozer), "Qars kalkdırma kültür vakfı" (sədri A. Elçin) kimi ictimai təşkilatlar da fəaliyyət göstərir. Bunlardan bəzilərinin mətbuat orqanları da var (İ. Doğramacının fondu tərəfindən "Azərbaycan" adlı aylıq jurnal nəşr olunur). Bundan başqa, Türkiyədə "Azərbaycan-Türkiyə Dostluq Klubu" (sədri istefaya çıxmış general M. Özdağ) fəaliyyət göstərir. Klub Azərbaycanın indiki hökumətinin yeritdiyi siyasi kursu dəstəkləyir, lakin onun əsas məqsədi - Azərbaycan xalqı ilə dostluqdur. Ölkələrimiz arasındakı mədəni-humanitar əlaqələr daim inkişaf etməkdədir. Bu sahədə ən çox təhsil, mədəniyyət, xarici və daxili işlər nazirliklərinin əlaqəli orqanları, YÖQ (Yüksək Öyrətım Qurumu), TÜRKSOY, TRT (Türkiyə Radio-Televiziya Qurumu), DİB (Dıyanət İşləri Başkanlığı), BYEGM (Mətbuat, Nəşr İnformasiya Baş Müdirliyi), AMDTYQ (Atatürk Mədəni, Dil və Tarix Yüksək Qurumu) kimi təşkilatların və TÜDEV (Türk Dövlət və Cəmiyyətlərinin Dostluq, Qardaşlıq və İşbirliyi Vəqfi), TKAE (Türk Mədəniyyətini Araşdırma İnstitutu), TDAV (Türk Dünyası Araşdırma Vəqfi) kimi özəl təşkilatlar fəaliyyət göstərir. Azərbaycanla Türkiyə arasında milli təhsil sahəsindəki ən önəmli çalışma "Böyük Öyrənci Layihəsi"dir. Türkiyədə təhsil alan Azərbaycan tələbələri "Böyük gələcək" mədəni-maarifçilik (jurnalın redaktoru E. Zeynalovdur və bu nəşriyyat "Azərbaycan - Türkiyə Dostluq Klubu" tərəfindən maliyyələşdirilir, klubun sədri istefaya çıxmış general M. Özdəkdir) və "Azərbaycanın səsi" (jurnalın redaktoru S. Verdizadədir, jurnal Azərbaycanla iqtisadi-ticarət əlaqələrinə malik olan "Gül-Bayram" ticarət kompaniyası tərəfindən maliyyələşdirilir, kompaniyanın sədri Gül Bayramdır) adlı jurnal nəşr etdirirlər. "Beynəlxalq mədəni əlaqələr" göstərir ki, Atatürk Mədəniyyət, Dil və Tarix Qurumu ilə əlaqədar olan Türk Tarix Qurumu öz işində Azərbaycana xüsusi diqqət verir. YÖK-ün (Yüksək Öyrətım Qurumu) müxtəlif universitetlərdə açdığı araşdırma mərkəzlərində "Milliyyət davası siyasi bir mücadilə söhbəti olmadan öncə, şüurlu bir ideal məsələsidir. Şüurlu ideal müsbət elmə, elmi üsullara söykənən bir hədəf və niyyət deməkdir", şəklində Atatürk prinsipi əsas götürülüb. "Qardaş Ədəbiyyatlar", "Belge", "Bilig", "Yesevi", "Türk Dünyası" kimi nəşriyyatlar Türkiyə ilə Azərbaycan arasında mədəni körpünün qurulmasına böyük yardım göstərirlər. Çağdaş Türkiyə ilə əlaqələr sadəcə din və dillə məhdudlaşmır. Hər iki ölkənin müxtəlif demokratik kütləvi təşkilatları, o cümlədən, həmkarlar ittifaqları, ixtisas üzrə təşkilatlar, idman klubları və s. mədəni inteqrasiyaya öz köməkliliyini göstərir. Son illərdə Azərbaycan - Türkiyə əlaqələrinin xronologiyasının, həmçinin bu əlaqələrin yaradılmasında və inkişaf etdirilməsində Azərbaycan Respublikasının Ümummilli Lideri Prezidenti Heydər Əliyev Cənablarının müstəsna rolunu tarixi sənədlər əsasında ortaya qoyan bir sıra tədqiqat əsərləri və monoqrafiyalar nəşr edilib. Heç şübhəsiz, Heydər Əliyev fenomeninin bu yöndəki fəaliyyətinin ümumi aspektlərini təqdim etmədən müasir mərhələdə mədəni əlaqələrimizin tam və mükəmməl mənzərəsini yaratmaq mümkün deyil. Mədəni əlaqələrimizə nəzər salarkən, ən başlıcası onu qeyd etmək lazımdır ki, Türkiyə - Azərbaycan mədəni əlaqələri təkcə dövlətlərimiz arasında deyil, insanlarımız arasında da inkişaf etməkdə və genişlənməkdədir. Bu, artıq qarşısında heç kəsin dayana bilməyəcəyi bir axına çevrilib. Mədəni əlaqələrimizə böyük töhfələr bəxş edən ulu öndər Heydər Əliyev deyirdi ki, "Bizim tariximiz bir, dilimiz bir, dinimiz birdir... Biz bütün imkanlardan istifadə etməliyik ki, mədəni-humanitar və digər əlaqələr lazımı səviyyədə inkişaf etdirilsin. Türk xalqı ilə Azərbaycan xalqının tarixində, milli ənənələrində, mədəniyyətində çox oxşarlıq var. Ona görə də, Türkiyə ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələrin sıx olması təbii bir haldır". Ellada Kərimova yazır: "Azərbaycan xalqı və Azərbaycan dövləti son dərəcə zəngin bir tarixə malik olmaqla dünya tarixində özünəməxsus sanballı yer tutan xalqlardan və dövlətlərdən biridir. Tarixçi alimlərimiz tariximizin müxtəlif sahələri üzrə sanballı elmi araşdırmalar aparıblar. Siyasi-iqtisadi və tarixi problemlərlə yanaşı, mədəniyyət məsələlərinin tədqiqində türk dünyasında müəyyən nailiyyətlər

əldə ediblər. Bu müddət ərzində Azərbaycan və Türkiyə alimləri tərəfindən bu sahənin öyrənilməsində yeni addımlar atılıb elmi araşdırmaların kifayət qədər aparılması üçün geniş imkanlar yaranıb. Lakin yazılı qaynaqların kifayət qədər olmaması Azərbaycan və Türkiyə tarixinin bütün sahələrini, o cümlədən, mədəniyyət sahəsini eyni səviyyədə tədqiq etməyə qaranlıq məsələləri olduğu kimi açıqlamağa imkan olmayıb. Mübahisəli problem məsələlərdən biri də azərbaycanlıların soykökünün tarixidir. Bu məsələ bir çox məqamlarda siyasi məqsədlərdən ötəri istifadə olunub. Bu problemlə bağlı vahid fikir olmasa da, artıq Azərbaycan və Türkiyə alimləri tərəfindən sübut olunub ki, Azərbaycan xalqı dünya xalqları içərisində müstəqil və ayrıca xalqdır, dil qrupu isə türk dillərinin dil qrupuna daxildir. Azərbaycan ərazisində məskunlaşan və yaşayan türk etnosları islam dini çərçivəsində azərbaycanlılarla yaxın iqtisadi və mədəni əlaqədə olublar. Azərbaycan xalqı və türk xalqı daim biri-biri ilə tarixi əlaqədə olduqları üçün iqtisadiyyat və mədəniyyəti birgə inkişaf etdiriblər və bu gün də etdirməkdədirlər. Məhz bu baxımdan yaşayış tərzindən tutmuş, mədəniyyətimizin də oxşarlığı buna bariz sübutdur." Əkbər Qoşalı göstərir ki, Azərbaycan və Türkiyənin geopolitik mövqeyi ölkələrimizi yalnız bir-biri üçün deyil, ümumən dünya üçün mühüm məkana çevirib. Qloballaşma, inteqrasiya çağında cümhuriyyətlərimiz (Türk Dünyası) öz gələcəklərini tarixi həqiqətlər və mədəniyyət üzərində qərar verərək kökləməlidir. Əgər iqtisadi inteqrasiya ölkələrin yüksək səviyyəli qarşılıqlı iqtisadi tamamlama prosesidirsə, bu prosesdə tarixi həqiqətlərin, mədəniyyətin əsas götürülməsi ortaq dəyərlərimizin, haradan gəlib, hara getməyimizin aydınlaşdırılması, inamlı inkişaf yolunun tutulması deməkdir. İnteqrasiya siyasəti xalqın xarakterik xüsusiyyətləri, çağdaş durum və perspektivi nəzərə alınaraq elə qurulmalıdır ki, beynəlxalq asılılıq problemi ilə üzlaşməyəsən. Bunun üçün milli-mədəni dəyərlərimiz, ədəbiyyatımızın təbliğ etdiyi mütərəqqi ideyalar zərərli axınlara qarşı immunitet aktına çevrilməlidir. "Milli olmayan bəşəri ola bilməz". Türk dövlətlərinin əksəriyyətində investisiya resursları milli iqtisadiyyatın tələbatını ödəyəcək səviyyədə deyil. Həmçinin, iqtisadiyyatın dirçəldilməsi uzun müddət tələb edir ki, bu zaman həyat səviyyəsini sabit saxlamaq zəruridir. Belə bir ortamda sərmayələrlə bərabər, anti-milli dünyagörüşünün də gəlməməsi və sabitləşməməsi qayğısına qalmaq lazımdır. Qloballaşma müasir informasiya və kommunikasiya sisteminin yaradılmasını tələb edir. İnternetin, KİV-in imkanlarından istifadə edərək, milli mədəniyyətlərin bir-birini inkar edərək yox, məhz uzlaşaraq ümumbəşəri məzmun kəsb etməsinə çalışmaq vacibdir. Türkiyə və Azərbaycan arasında bütün sahələri əhatə edən müqavilələr imzalanıb. Dövlət orqanları ilə yanaşı qeyri-hökumət təşkilatları da sıx əməkdaşlıq etməlidirlər. TÜRKSOY-un, Dünya Türk Gəncləri Birliyinin fəaliyyəti daha da gücləndirilməlidir. Ortaq mədəni abidələrimiz, yeni yaranan səviyyəli ədəbi-bədii nümunələr Türkiyə və Azərbaycan, habelə, digər türkcələrə çevrilməli, gənc nəsə çatdırılmalıdır. Türkiyə-Azərbaycan Dostluq Vəqfi-1996-cı ildə görkəmli alim İhsan Doğramacının təşəbbüsü əsasında ulu öndər Heydər Əliyev və Türkiyənin 9-cu Prezidenti Süleyman Dəmirəlin fəxri sədrliyi ilə Türkiyə- Azərbaycan Dostluq Vəqfi təşkil olunub. Vəqfin ilk təşəbbüsü isə Türkiyədə Azərbaycan Evinin açılmasının təşkili olub. Türk dünyasının əbədi lideri, yeni Azərbaycan dövlətinin siyasi memarı və qurucusu Prezident Heydər Əliyevin xatirəsini əbədləşdirmək üçün bu dahi insanın fəxri sədr olduğu Türkiyə-Azərbaycan Dostluq, Əməkdaşlıq və Həmrəylik Vəqfi "Heydər Əliyev təqaüdü" təsis edib. Azərbaycanın Türkiyədəki səfirliyindən verilən məlumata görə, bu təqaüd Türkiyə-Azərbaycan Dostluq, Əməkdaşlıq və Həmrəylik Vəqfinin sədri, Prezident Heydər Əliyevin sədaqətli dostu, professor İhsan Doğramacının təşəbbüsü ilə təsis edilib. Təqaüd Türkiyənin Universitetlərində təhsil alan ən nümunəvi tələbələrə verilir. Türkiyədə fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatları öz torpağında ermənilərə əsir düşən Dilqəm Əsgərov və Şahbaz Quliyevin tez bir zamanda sərbəst buraxılması tələbi ilə çıxış ediblər. Bir-çox qurumun birgə imzaladığı bəyanatda hər iki şəxsin doğma torpaqlarında necə əsir düşdükləri xatırladılıb və onlara qarşı qondarma məhkəmə qurulduğu vurğulanır. Bəyanatda deyilir: "Girov alındıqları torpaqlar Ermənistan tərəfindən işğal edilmiş Azərbaycanın torpaqlarıdır. Kəlbəcər bölgəsi hazırda Ermənistanın əlindəki işğal edilmiş torpaqların bir hissəsidir, Azərbaycanın dövlət sərhədləri daxilindədir. Bu torpaqlarda doğulan, böyüyən Dilqəm Əsgərov, Şahbaz Quliyev və Həsən Həsənov Ermənistanın işğal siyasəti nəticəsində öz yurdlarından zorla çıxarılan Azərbaycan vətəndaşlarıdır. Kəlbəcər torpaqlarında onların baba-atalarının qəbirləri var. Öz vətən torpaqlarına ailə qəbiristanlığını ziyarət etməyə, yaşamış olduqları kəndi təkrar görə bilmək ümidiylə gediblər. Hər hansı gizli bir plan və pis niyyətləri olmayıb. Doğulduqları torpaq həsrətiylə Ermənistanın işğalı altında olan torpaqlarımıza keçdikləri sırada girov alınıblar. Ermənistan tərəfi, girovlardan azərbaycanlı Həsən Həsənovu işgəncə edərək vəhşicəsinə qətlə yetiriblər. Digər girovlar isə mənəvi, fiziki işgəncələrə məruz qalmaqdadır. Bu bəyanata imza atanlar dünya ictimaiyyətinin bu məsələyə laqeyd qalmasını istəmir, problemin aktuallığına diqqət artırmaq istəyirik. Dünya, Ermənistanın bu hüquqsuzluğuna "dur!" deməli və azərbaycanlı girovların tez bir zamanda azadlığa buraxılması üçün müəyyən addımlar atmalıdır". Bəyanata 30-dan çox vətəndaş cəmiyyət quruluşu imza atıb.